

האסיר הכני ותיק

ב־13 בספטמבר 1939 נתפס יעקב זילברשטיין, תלמיד ישיבה בן 15, על־ידי חיילים גרמנים. לביתו הוא כבר לא חזר • במשך 5 שנים וחצי נדד בין מחנות ההשמדה וחיוו ניצלו בנס פעם אחר פעם • כיצד שרד זמן כה רב? „בטחתי בקב"ה", הוא

יעקב זילברשטיין, אחיו המלחמה
החזיקו לו שובל הני משפחתו נרצחו
ליזעמי חזמו העלוהו הני שלומן

כ ל סיפור של כל ניצול מחנות המוות הוא סיפור מדהים. כי הרי, עליפי, התכונן של הגרמנים, לא היה אמור אפילו אחד מהם לשרוד. עם זאת, יש סיפורים יר צאי דופן אפילו בין סיפורי הניצולים. למשל סיפורו של יעקב זילברשטיין.

זילברשטיין (80) הוא „שיאן“ בין כל שרידי המחנות. הגבר הצנום ונמוך הקומה שהה במחנות יותר שנים מאשר כל ניצול אחר – 13 בספטמבר 1939 עד 13 באפריל 1945. חמש וחצי שנים.

כאשר שואלים אותו כיצד שרד זמן כה ממושך, עונה זילברשטיין ללא היסוס: „בטחתי בקב“ה, והאמונה היא שהצילה אותי“. אחרי הרהור קצר הוא מוסיף: „כנראה שהקב“ה גם זהרד מספר אסירים, שהצילו את חיי כמה פעמים“.

הכל התחיל ב־13 בספטמבר 1939, ערב ראש השנה. שבועיים לפני כן פלשו הגרמנים לפולין, אבל נוכחותם עדיין לא הורגשה. זילברשטיין, תלמיד ישיבת „חכמי לובלין“, שבמקדניות החוג לביתו בעיר טומשוב־מאזובייצק שבמרכז פולין. לפתע צצו ברחוב עשרות חיילים גרמנים, שאספו את כל העוברים ושבים, לרבות פולנים לא־יהודים, והעמיסו אותם על משאיות שיצאו לעיר צ'נסטוכוב. שם הוכנסו למחנה שהוקם באחד מפבריי הכרך.

במחנה זה שהה זילברשטיין, אז כבן 15, מספר ימים. משם נשלח לכלא רביץ. ביום־כיפור הוצאו כל האסירים היהודים מתאיהם ונצטוו להקים גדר תיל מסביב לבניינים. בעיצומה של העבודה, מספר זילברשטיין, „ניגש אלינו קצין גרמני ואמר: 'הרי זה היום הקדוש ביותר שלכם, אז מרוע האל שלכם, שעליו אתם סומ-

כים כך, לא בא לעזרתכם?״

כשהוא מספר על אירוע זה מודה זילברשטיין שער היום לא מצא תשובה לשאלתו של אותו קצין, „למרות שנשארתי יהודי מאמין ושומר מצוות“. המשך „פועלו“ של אותו קצין, אגב, היה להורות לאנשיו לתלוש את הזקנים והפיאות של היהודים.

100 מלקות שוט

בסוף אוקטובר הועלו כל היהודים שנכלאו בכלא רביץ על קרונות־משא ונשלחו למחנה בוכנוולד. במחנה זה, אחד הוותיקים ביותר בגרמניה, שוכנו באוהלים. „הצפיפות היתה איומה וכך גם תנאי המחיה“, מספר זילברשטיין. למולו לקח אותו אחד מ„וותיקי האוהל“ תחת חסותו.

שמו היה הרב פרנקפורטר והוא נעצר בברלין ב„ליל הברזל“ בנובמבר 1938. הוא היה חולה מכרי לצאת לעבודה, דבר שכמוכן לא מצא חן בעיני הגרמנים, שנהגו להכות אותו קשות מדי בוקר, מספר זילברשטיין.

הרב נחלש והלך. יום אחד, אחרי שבירך את בן־חסותו הצעיר, אמר לו: „אני בטוח שתשרוד את הגיהנום ותצא לחופשי, ולכן יש לי בקשה אליך. עליך לספר שוב ושוב, עד שתיקרא אל הבורא, את אשר עשו לנו הגרמנים. ימים אחדים לאחר מכן נפטר הרב פרנקפורטר בין ידיי“, הוא מספר ומנגב דמעה.

במשך שלוש שנים נשאר זילברשטיין בכונוולד. חודשים רבים עבד במחצבה, בפיקודו של „אוברשאר־פיהרר“ (סמל) יוזף הינקלמו, אחד משומרי האס־אס היותר אכזריים במחנה. „אם אני לא רואה כמה פגרים שלכם, אני לא נהנה מהארוחות שלי“, היה ה„מוטו“ של אותו צורך.

מאוחר יותר נשלח זילברשטיין עם צעירים

אחרים לסדרת בנאי באוקטובר 1942 הועלה תה הקבוצה על „ט. טפורט“ לאושוויץ. הגענו למחנה והובלנו לאחד הבניינים בקרבת הרציף. מאוחר יותר התברר לנו שהיינו בדרך לתאי הגזים.“

כאשר עמרו להיכנס לאחד התאים, הגיח לפתע קצין בכיר וצרח לעבר חיילי האס־אס: „השתגעו? אלה פועלים מקצועיים שאנחנו זקוקים להם. מיד להעבירם לצריפים“. לימים נודע להם שהקצין שהציל אותם היה מפקד ארשוויץ האימתני, רודולף הס.

זילברשטיין עבד במספר פלוגות עבודה של בנאים, בין השאר היה בין בוני אושוויץ 3, בו שהה לאחר מכן בעצמו. בקיץ 1943 זומן יום אחד ל„פוליטישה אבטיילונג“, המדרס הפוליטי. כאשר נכנס, זינקו אליו מספר אנשי אס־אס והחלו מכים אותו באכזריות.

„אתה חוזר יהודי מסריח ומטונף“, צרחו. בהמשך התברר שחשדו בו כי הוא חבר במחתרת במחנה. „אחרי שטענתי שוב ושוב שאין לי כל קשר עם המחתרת, הם צחקו ואמרו לי שנראה להם שאחרי 50 מלקות על הגב והישבן זכרונות יחזור אליי, ומיד ניגשו לביצוע. הצלחתי לטפור עד 10 התעלפתי“.

כשהתעורר, ושוב טען כי אינו יודע דבר, הוחזר לצריף המגורים שלו. למחרת לא היה מסוגל לצאת לעבודה, ופאול, „זקן האסירים“, גרמני לא־יהודי, איפשר לו להישאר בצריף. אלא שלמחרת שוב זומן למדרס המנהל, שאליו הגיע בזוהילה. שוב אותן שאלות, שוב הצרחות, שוב התשובות שאינן יודע דבר. ושוב החליטו להענישו 50 מלקות.

הפעם כבר לא ספר. מיד עם המכה הראשונה איבד את הכרתו. הוא התעורר ב„רוויר“ – צריף החולים הפרימיטיבי שהיה במחנה. פאול ראג להעבירו לשם כדי לאפשר לו, אולי, להתאושש. „למעשה הוא לא האמין שאשרוד“, אומר

זילברשטיין.

במשך מספר חודשים נשאר הנער ב„רוויר“, כשהמפקד ליאון סטאשק (אליעזר סילמן) שמר עליו והציל אותו כמה פעמים מ„סלקציה“. לא חר מכן חזר לעבודה. הפעם צורף ל„קומנדו“ של חשמלאים (באותה תקופה הייתי אני ב„קומנדו“ מקביל, וכך הכרנו).

החלטה של רגע והצלה

באמצע חודש ינואר 1945, כאשר היה ברור שימי אושוויץ מגיעים לקצמם, התכוננו הכל לפינוי או לפיצוץ המחנה, כי קשה היה להאמין שהגרמנים ישאירו את האסירים בחיים. אלא שלשליטי „רייך“ היו תוכניות שונות. הם לא רצו לוותר על כוח־האדם הזול והנותן, והחליטו להוביל אותו למחנות בתוך גרמניה עצמה.

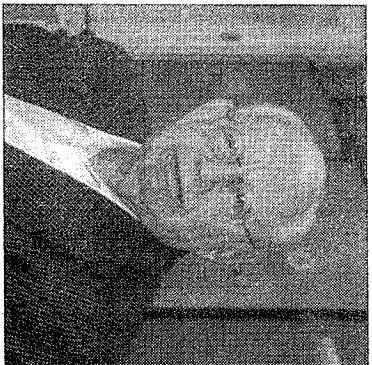
„כאשר הבנתי שעלינו לצאת ברגל לעבר גרמניה, החלטתי להישאר במחנה“, מספר זילברשטיין. „עדיין לא התאוששתי לחלוטין מה מלקות, והייתי שבור גם גופנית וגם נפשית. לכן, כאשר שומרי האס־אס אמרו לנו שמי שאינו מטוגל לצעוד יכול להישאר במחנה, החלטתי לעשות כן“.

אלא שעמיתיו ל„קומנדו“ הצליחו לשכנע אותו בכל זאת לצאת לצעדה. „אסור להאמין לכלבים האלה“, אמרו. „שוב ניצלתי ממוות, כי אחרי שעזבנו את אושוויץ 3 הגרמנים ירו בכמה עשרות האסירים שהחליטו להישאר“.

זילברשטיין צעד עד גליביץ, הוכנס לקרון רכבת וכעבור תריסר ימים מצא עצמו שוב בכונוולד. „כאילו חזרתי הביתה“, הוא מתלוצץ. משם נשלח למחנה־המשנה אלטנבורג, שם שרחרר עלידי הצבא האמריקני, חמש וחצי שנים הוא היחיד ששרד ממשפחתו הענפה. כל בני משפחתו הוסלו בטריבליגקה. ■

"למלה הנתולה ידע ושתקה"?

הוא שרד את כל תלאות וחזות השואה וקיים את הבטחתו לרב פרנץ פופרטל במחנה ההשמדה, לספר לעולם את מה שקרה על ימיה שהשואה לא תישכח. יעקב זילברשטיין - מבוכטואלד ועד ראשון-לציון

שור מחשם וכנראה לא היינו טובים מספיק וקיבלנו עונש"

עמדה שם בגשם שוטף, כשמטני הצדדים הפקטורים שמסנוורים אותנו ומכונות ריידה אחרי לילה של ירי ומכות נתנו לנו קצת קפה לשתייה היינו נורא רעבים ובעיקר צמאים אחר כך כמעט שלא אכלנו ושתינו ואז, כשעמדנו לשתות, בעטו בנו כדי שתהכל יישפך זו הייתה אולי הפעם הראשונה שקראתי לאבא ואמא בנואשות כיון מרוב תסכול. "לבוט סורח שבו שוכנו מי שתחשב לאסירים פולטיים מטרוננים במיוחד. "שבע ימים הייתי בצניקו בפעמדת, כשאכלתי נתניתי לי פעם ביום בלי אפשרות לזוז כמעט"

מה עושה ילד אהולטי בן 14 שמוצא את עצמו פתאום "תקוע" יזה קשה מאוד אבל עברתי את זה כל מה שעושים זה רק לחשוב חתוכים וחושבים איך אני יוצא מכאן. לי תמיד הייתה האמונה שאני אשאר בחיים זה תמיד

ישנן בלי נפולת לזוז? איך מצליחים לעבור מדיקה לדיקה?
היה קשה מאוד אבל עברתי את זה כל מה שעושים זה רק לחשוב חתוכים וחושבים איך אני יוצא מכאן. לי תמיד הייתה האמונה שאני אשאר בחיים זה תמיד בלי נפולת לזוז כמעט"

כמה עושה ילד אהולטי בן 14 שמוצא את עצמו פתאום "תקוע" יזה קשה מאוד אבל עברתי את זה כל מה שעושים זה רק לחשוב חתוכים וחושבים איך אני יוצא מכאן. לי תמיד הייתה האמונה שאני אשאר בחיים זה תמיד

היה תמיד בלי נפולת לזוז כמעט"

באחד מהימים, הוא מוגבל ביחד עם עוד קבוצת יתורים גדולה לחדר ענק שבו הם מואליים לתתום על טופס מסויים. "לי מספקנו לקרוא על מה אנהנו חתומים ואמרו לי שזה בשביל להחזיר לנו את ה 9 9 9 ה

ארגון אסירי הנאצים, הנהלת מרכז הארגונים של יוצרי השואה, הארגון העולמי של הלהטביים הפרטיזנים ואסירי המחנות, מועצת "יד ושם" והנהלת הקרן לזווחת נמנעי השואה - אלה הם חלק מהארגונים שבהם חבר ופעיל יעקב זילברשטיין, שקיבל בשנה שעברה את אות יקיר העיר ראש"ל.צ. ומאילו לא די בפעילות הנהיגה של בארגונים אלה, הוא גם מקפיד להרצות ולשוחח עם תלמידים וסטודנטים בכל פרוורם ובכל מדינות אליהם הוא מוזמן, מקפיד לנפלא את מצוות אחד הדברים שהיה איתו במחנה בוכנוואלד, הרב פרנקפורטר, "שדבקש ממני לפני שמת לי על הדיים, לספר ולספר, ולהזכיר ולא לתת לאף אחד לשכוח את מה שעברנו אז. מאז נודתי נוד שאם ירצה השם ואני יוצא חי מהגיהנום הזה, אני אקדיש את חיי למען הזולת ולהצגת זכר השואה".

זילברשטיין נולד ב-1924 בעיר טומשוב מיזביצקי, פולין בן ששפת הסידות גור שאת לימודי עשה, בין היתר, ביחדד" ובשיבת תכמי לובלין ילד הודי שגדל באוירה דתית-הודית לחלוטין עד אותו ערב ראש השנה, שאת תאריכו הוא זוכר במדויק עד היום, 13.9.39, והוא אז ילד בן 14, עסוק במאות ולבוש בפפתן, שנמצא בדרכו הביתה בחורה מקניית שעד עברו חריו בשוק לקראת החג, נחטף בחורב עיי הנאצים ביחד עם קבוצה גדולה של יתורים הם מועברים לעיר סמוכה למחנה שאת גודרה חתיל שלו הם מצויים להציל בעצמם, ואשר בו רוכזו רבנים ואדמיניטורילים בגדה הזו מתחילה מלחמת האשרדות הוא חיל יעקבליה זילברשטיין, מלחמה שכבר בימיה הראשונים הוא מחליט באופן ברור וחד משמעי שהוא מצא בה מצנח בה ויוצא בחיים אחד היתרונות הראשונים שלו מימיו הראשונים במחנה מתרחש בערב יום כיפור, ימים אחדים לאחר שלקח "אחד מדודלי הנאצים הגיע למחנה, נעמד ככה עם ידיים על המתנתיים וצעק: "יום גדול לכם יתורים היום, אז למה האלהים שלכם לא עוזר לכם? ככה הוא אמר."

"אני זוכר שיום אחד הרב פרוקופוט אמר לי: 'מראה מה ששם לי ממש גומדים אותי. אתה צעיד וחדק ובעזרת השם תצא מבאן ואז אנני רוצה שתבטיח לי שלא תיזם לאף אחד לשבוח. תספד לכל העולם מה היה באני הבטחתי לומאז זה מה שאני עושה מוקיים את הנדד שלי' לא נזמתי לשבוח ושודד לזולת"

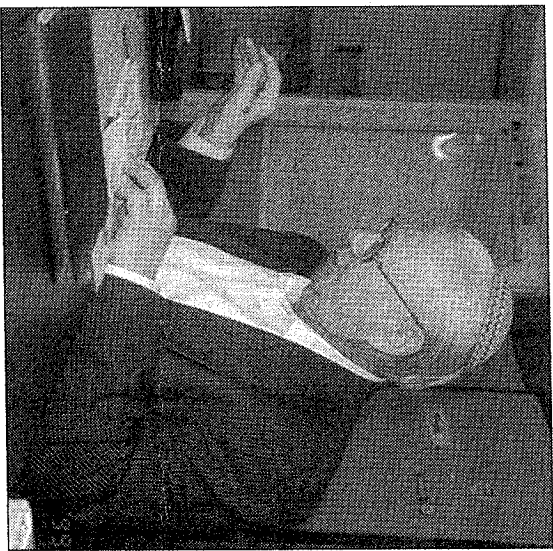
האישיים שלקחו לנו חתמנו בלי ברירה ורק אחי"כ הבנו שחתמנו בעצם על עונש המוות שלנו ממש הריצו אותנו לזכות תוך מכות ואיומים שמי שיישאר אחוץ, יידר בו העלו אותנו לרכבת שהיתה קרונית משא של סוסים. 200 איש ביטשה שאול ונכנסים בו 40 ותחתלו להרביץ לנו. פקד עלינו לצעוק היייל היסלרי. 3 פעמים ואמרו לנו שלוקחים אותנו לברלין ושם ירפאו אותנו. על הקרון היה כתוב באותיות גדולות - יפשיעים מסוכנים. מי שיסיפה להוציא קצת את הראש מהחלונות כדאי לענות, ירו ב"ח

המספר המסוייט הזה נמשך קרוב לעשרה ימים ובסופו, באוקטובר 39', מוצא את עצמו זילברשטיין במחנה עובדות. "אחתי היינו מהקבוצות הראשונות שהגיעו לשם. ממש פתחנו שם. קבלת הפנים שהייתה לנו שם הייתה טוב מכות. שמו אוננו במחנה אחרים על ספסלים מעץ עם שמניה דקה בלילות קפואים מאוד המוים שגם נגערו במחנה הזה היו במצב עיד יותר קשה. הם יאנו ממתת לשמים ולא קיבלו גם את מעט האוכל שלנו נתנו ממש נתנו להם למות מרעב. אותנו שלחו לעבודה רוצה לדעת איזו עבודה הישובה, עשינוו סחבנו אבנים ממקום למקום. זה מה שאמרו לנו לעשות. המסרה היתה לשבור אותנו ולהטפיל אבל כמו שאת רואה, גם על זה התגברתי והחכמתי שאני יושב פה לידד עכשיו אז הילומים במחנה, פוגע זילברשטיין ובתור המהגורים הנורא של חיי הילומים במחנה, פוגע זילברשטיין את הרב פרנקפורטר. השינוי מתייגלים וחתולים למלוד תלמוד בצוותא, בהחבא, בשעות הלילה וחדלו של הרב, שהיה איש לא צעיר ולא ברא במיוחד, היה קשה. משהו

האישיים שלקחו לנו חתמנו בלי ברירה ורק אחי"כ הבנו שחתמנו בעצם על עונש המוות שלנו ממש הריצו אותנו לזכות תוך מכות ואיומים שמי שיישאר אחוץ, יידר בו העלו אותנו לרכבת שהיתה קרונית משא של סוסים. 200 איש ביטשה שאול ונכנסים בו 40 ותחתלו להרביץ לנו. פקד עלינו לצעוק היייל היסלרי. 3 פעמים ואמרו לנו שלוקחים אותנו לברלין ושם ירפאו אותנו. על הקרון היה כתוב באותיות גדולות - יפשיעים מסוכנים. מי שיסיפה להוציא קצת את הראש מהחלונות כדאי לענות, ירו ב"ח

האישיים שעוד נשארו חיים במחנות גם אחרי הקשה והתוראית הזו הוא מצלח לשרוד.

במנו המלחמה, והוא פליט יחיד זכר למשפחה, הוא מחליט לעלות ארצה ויוצא למסע ארוך דרך מחנה עולים באיטליה ומחנה המעצר בקפריסין, שם גם נשא את רעייתו, שנפטרה לאחרונה עם עלייתו ארצה. הוא מניע למחנה המעצר בעתלית בשנת 1947. התיישב עם אשתו בראשון-לציון ומאז הוא מתגורר בעיר זו, בה נולדו שני בניו בראשון-לציון. החליט גם להצטרף ל"הסתדרות הפועל המזרחי", גוף שהפך לו מנוף להגשמת נדריי לעשות למען הכלל. במשך 30 שנה עבד ב"מבשרת המאוחדת" של הסוכנות כמרכז ארצי של ההתיישבות העובדת. במקביל,

ויש גם עוד מסר אחד שחשוב ליזילברשטיין מאז להעביר לדורות שלא היו שם, בתופת "ישהגינו לארץ, כולם ידברו על כצאן לטבח. את יודעת שבמחנה שלנו היו אלפי קציני צבא רוסיים שלקחו אותם לאורוות סוסים, כאילו כדי לשקל אותם וירד בהם בגב בלי שיהיה להם מושג לאן הם הולכים? זה לא כצאן לטבח?"

המשדד לפעול למען הכלל ולמנוע הנעתה זכר השואה הוא פעיל להקמת בית כנסת בשכונ "הפועל המזרחי" ובית הכנסת המרכזי ברחוב הרצוג. בו הוא משמש כבאי במשך תקופה ארוכה שימש כמזכיר "הפועל המזרחי" בעיר וממשדד לעשות זאת גם היום בהתנדבות. במסגרת הזו הוא פעיל למען נזקקים ונזרקים. על מנת לממש באופן מלא את נדריי, לקח על עצמו זילברשטיין להיות חלק בכל גוף התינדבות העוסק בשואה - יז"ר ארגון אסירי הנאצים לשעבר, חבל הנחלה במרכז הארנונים של נצורלי השואה הישראל, סגן יז"ר הארגון העולמי של הלחמנים הפרטיזנים ואסירי המחתות, ממקימי "יד ושם" וחבר מועצת הארגון, הוא מבחן כחבר הנחלה בקרן לרווחת נפגעי השואה ופעיל רבות לסוגת הניצולים. שיקוקים לסייע רפואי, תמכה כספית ועוד. אחת עשרה פעמים ביקר בברנוואלד ויום הקמת אנדרטה לזכר הקורבנות. בנוסף לכך הוא ממשדד להיות פעיל בענייני העיר.

המספר המסוייט הזה נמשך קרוב לעשרה ימים ובסופו, באוקטובר 39', מוצא את עצמו זילברשטיין במחנה עובדות. "אחתי היינו מהקבוצות הראשונות שהגיעו לשם. ממש פתחנו שם. קבלת הפנים שהייתה לנו שם הייתה טוב מכות. שמו אוננו במחנה אחרים על ספסלים מעץ עם שמניה דקה בלילות קפואים מאוד המוים שגם נגערו במחנה הזה היו במצב עיד יותר קשה. הם יאנו ממתת לשמים ולא קיבלו גם את מעט האוכל שלנו נתנו ממש נתנו להם למות מרעב. אותנו שלחו לעבודה רוצה לדעת איזו עבודה הישובה, עשינוו סחבנו אבנים ממקום למקום. זה מה שאמרו לנו לעשות. המסרה היתה לשבור אותנו ולהטפיל אבל כמו שאת רואה, גם על זה התגברתי והחכמתי שאני יושב פה לידד עכשיו אז הילומים במחנה, פוגע זילברשטיין ובתור המהגורים הנורא של חיי הילומים במחנה, פוגע זילברשטיין את הרב פרנקפורטר. השינוי מתייגלים וחתולים למלוד תלמוד בצוותא, בהחבא, בשעות הלילה וחדלו של הרב, שהיה איש לא צעיר ולא ברא במיוחד, היה קשה. משהו